

TMMOB MUĞLA İKK'DAN HES'LER ve ÇEVRESEL ETKİLERİ PANELİ

TMMOB Muğla İl Koordinasyon Kurulu (İKK) tarafından düzenlenen panelde, HES'ler Türkiye'deki enerji politikaları kapsamında masaya yatırılırken, çevresel etkileri değerlendirildi. TMMOB Yönetim Kurulu Başkanı Mehmet Soğancı, panelin açılışında yaptığı konuşmada, HES'ler konusundaki plansızlığında, havzanın bütünsel olarak değerlendirilmemesine, ÇED sürecinin

işlevsizleştirilmesinden, sözde HES projelerine varıncaya kadar geniş kapsamlı bir değerlendirme yaptı. Panelde konuşmacı olarak yer alan EMO Enerji Çalışma Grubu Üyesi Kemal Ulusaler, toplumun piyasa ekonomisinin vicdanına terk edildiğine dikkat çekerek, HES'ler çerçevesinde yaşanan çelişkilerin piyasayla halk arasındaki kavgadan kaynaklandığı kaydetti.

TMMOB Muğla İKK tarafından "Türkiye'de Enerji Politikaları, Hidroelektrik Santraller ve Çevresel Etkileri" üzerine 19 Şubat 2011 tarihinde İl Özel İdaresi Konferans Salonu'nda bir panel düzenledi. Muğla İKK Sekreteri Hayri Madanoğlu'nun konuşmasının ardından TMMOB Yönetim Kurulu Başkanı Mehmet Soğancı'nın açılış konuşmasıyla panel başladı. Harita Mühendisleri Odası Eski Yönetim Kurulu Başkanı Hüseyin Ülkü'nün yönettiği panelde; EMO Enerji Çalışma Grubu Üyesi Kemal Ulusaler, Yıldız Teknik Üniversitesi'nden Prof. Dr. Beyza Üstün, Pamukkale Üniversitesi'nden Doç. Dr. Harun Kemal Öztürk ve Jeoloji Yüksek Mühendisi Tahir Öngür konuşmacı olarak yer aldı.

Panel öncesinde Karadeniz yöresindeki köylülerin hidroelektrik santral (HES) karşıtı mücadelelerinin anlatıldığı "Vatandaş Mustafa" filmi gösterildi ve filmin yönetmeni Remzi Kazmaz bir konuşma yaptı.

TMMOB Yönetim Kurulu Başkanı Mehmet Soğancı panelin açılış konuşmasında, yeni ve yenilenebilir enerji kaynaklarının iklim değişikimine neden olan sera gazlarının ve enerji alanında dışa bağımlılığın azaltılması bakımından önemli olduğunu vurguladı. Soğancı, "Bu açıdan bakıldığında hidrolik enerji, yararlanılması gereken öncelikli kaynaklarından biri olarak değerlendirilmektedir. Ancak, hidrolik enerji üretiminde havza ve ilişkili havzalar bir bütün olarak değerlendirilmek koşuluyla, su kullanım önceliklerine göre, doğal yaşam, kültürel değerler ve sosyal olgular mutlaka dikkate alınmalıdır" dedi.

HES'lerde Kaza Uyarısı

Soğancı, HES'lere ilişkin yaşanan süreç konusunda şu uyarılarda bulundu:

“Projelerin ilk girdilerini oluşturan hidrometrik ölçümlerin yeterli zaman periyodunda ve temsiliyette olmaması nedeniyle, yapının ekonomik ve çevreye uyumlu olamayacağına ortaya konmasının yanı sıra özellikle biriktirmeli yapılarda çok daha farklı kaza risklerini doğuracağı bilinmektedir. Burada oluşacak kazaların, kentlerimizin sular altında kalmasına, can ve mal kayıplarının oluşmasına neden olacağı açıktır. Bu açıdan bakıldığında teknik olarak çalışmalarını yeterli olmayan tesislerin yapılmasının enerji üretimi için katkısı olmayacağı gibi toplumsal, kültürel, ekonomik ve ekolojik olarak da zararlı olacağı bilinmelidir.”

Havza Bütün Olarak Değerlendirilmeli

TMMOB Yönetim Kurulu Başkanı, Çevresel Etki Değerlendirme (ÇED) süreçlerinin de bilimsel ve teknik olarak sorunlu olduğunu belirterek, “HES’lerin sadece enerji amacına ilişkin projeler özelinde değerlendirmelerle

ele alınmasının doğru olmadığı; havza bazında, havza özelliklerinin korunması öncelikli olmak üzere, suyun kullanım önceliğine göre planlama yapılmasının zorunlu olduğu açıktır. Ancak bu durum, 4628 Sayılı Kanun ile fiilen ortadan kaldırılmıştır” dedi. HES’ler konusundaki tartışmaların “karşıt ya da taraf olmak” gibi yanlış yönlendirmelerle özünden saptırıldığını kaydeden Soğancı, “HES’ler sadece maksimum enerji üretimine bağlı değil, havzanın bütünü, ekolojisi ile ele alınarak değerlendirilmek zorundadır. Bir havzada ardışık yapıların her biri için ayrı ÇED değil, bütünsel değerlendirme yapılması gereklidir. Eğer havzalar arasında etkileşim söz konusu ise diğer havza ya da havzaların etkileri de değerlendirmeye alınmalıdır” diye konuştu.

Suyu doğadan ayrı gösteren “Su boşa akmaktadır” söylemleri ve karbon emisyonlarının düşürülmesi için HES’ler üzerinden yürütülen politikalar ile konunun özünden saptırıldığına da dikkat çeken Soğancı, “Su kendi doğasıyla birlikte değerlendirilmek koşuluyla, enerji alanında su gücünden yararlanılması gerekir” vurgusunu yaptı. 4628 sayılı Yasa ve Su Kullanım Anlaşması sonrasında kısa zamanda çok sayıda HES projesinin ortaya çıktığını kaydeden Soğancı, “Oysa bir projenin gerçekten proje olabilmesi için hidrometrik ölçümleri süresinin yeterli ve temsili olması gerekirken 1200’den fazla projeden kaç tanesi için bu bilimsel ve teknik yeterlilikten söz edebiliriz” diye sordu.

Daha Yıkıcı Bir Sürecin Önü Açılıyor

Mehmet Soğancı, HES projelerine ilişkin olarak da şu bilgileri verdi:

“4628 sayılı Kanun sonrasında, Elektrik İşleri Etüt İdaresi ve Devlet Su İşleri tarafından üretilen yaklaşık proje sayısı 259 adet olup toplam kurulu gücü 4 bin 857 MW’tır. Tüzel kişilerce ortaya konan yaklaşık 1209 projenin kurulu gücü de 8 bin 200 MW’tır. Toplam 1935 tesisin kurulu gücü 78 bin 411 MW’a ulaşmaktadır. 4628 sayılı Kanun’da gündeme getirilen değişiklik önerisiyle; kurulu gücü azami beş yüz kilovat olan üretim tesisleri lisanssız yürütülebilecek faaliyetler başlığı altına alınmaktadır. Kanunun bu şekilde değiştirilmesi durumunda sadece HES olarak en az 10 bin civarında tesisin daha gündeme geleceği açıkça görülmektedir. 4628 Sayılı Kanun’da değişiklik beklenirken, 3 Aralık 2010 tarihinde Elektrik Piyasasında Lisanssız Elektrik Üretimine İlişkin Yönetmelik yayımlanmış ve kurulu gücü 0.5 MW altında olan tesisler her türlü işlemde muaf olacak şekilde tanımlanmıştır. Söz konusu tesisler için ÇED raporları istenemeyeceğinden, yaşanabilecek sorunların boyutlarının da çok daha yıkıcı olacağını söylemek yanlış değildir.”

Kurulu gücü 25 MW'tan daha büyük olan HES'ler için ÇED zorunludur. 0.5 MW ile 25 MW arasındaki HES'ler için ise ÇED gerekli kararı verilir ise ÇED raporu hazırlanacaktır. Ancak bu konudaki örneklere bakıldığında toplumsal muhalefetin olduğu bölgelerde 'ÇED gereklidir' kararları verildiği, toplumsal muhalefetin olmadığı durumlarda ise ÇED raporlarına gerek duyulmadığı görülmektedir. Enerji alanında ÇED hazırlanmış olan proje sayılarına bakıldığında 320 tesis yerinin hepsi için olumlu ÇED raporu verilmiştir. Hiçbir olumsuz ÇED yoktur."

Sözde HES'ler Durdurulmalı

TMMOB Yönetim Kurulu Başkanı Soğancı, HES projesi diye ortaya konan birçok projenin mühendislik gerçeklerinden uzak olduğunu belirtirken, konuşmasını şu uyarı ve saptamalarla tamamladı:

"Mevcut kurulu gücünü çalıştırmayacak ve belirttikleri enerjilerin yarısından daha azını bile üretemeyecek ve hatta hiç enerji üretemeyecek HES'ler ile karşılaşacağımız açıktır. Ayrıca bu HES yapılarının birçoğu taşkınlardan doğrudan zarar göreceği gibi çevresine de zarar verecektir. HES'lere ilişkin izlenen sürecin fizibiliteden itibaren yanlış olduğu bilinmektedir. Ancak hiçbir önlem alınmamaktadır. ÇED ve Su Yapıları Denetim Yönetmelikleri için özünden uzak, sadece toplumsal baskılamayı ertelemek ya da susturmak için işleyen süreçlerdir. Günümüzde ÇED, bir formalitenin yerine getirilmesi olarak işlem gördüğünden, yatırımcılar için de gereksizce işleri uzatan işlemler olarak algılanmaktadır. Yıllardır, ülkemizdeki hidrolik enerji potansiyelinin değerlendirilmesini savunan birçok kurum ve kişi ortaya konan bu durum karşısında şaşkıncıdır. Mühendislik kriterlerinden uzak olarak ortaya konan bütün HES projeleri durdurularak, ekolojik gereksinimler ve toplumsal fayda gözetilerek havza planlaması yapılmak koşuluyla toplumsal projelere yönelinmelidir. HES'ler 'çanta ticareti' konumundan kurtarılmalıdır. Lisanssız Elektrik Üretimine İlişkin Yönetmelik ile kurulması muhtemel en az 10 bin 'sözde HES' projesi, hidrolik enerjiden akılcı şekilde yararlanmanın tüm yollarını tıkayacaktır. Yap-ışlet-devret ve yap-ışlet sürecinde yaşanan sorunları çözmeden 4628 Sayılı Kanun ile başka bir sorun alanı oluşturulmuştur. Buradaki sorunlar katlanarak devam ederken lisanssız üretim ile daha da büyük bir sorun ortaya çıkarılmıştır."

Doğal Varlıklar Ticarileştiriliyor

"Günümüzü ve geleceğimizi iyi planlamak istiyorsak, geçmiş bilmek zorundayız" diyen panel yöneticisi Hüseyin Ülkü, ilk sözü Yıldız Teknik Üniversitesi Çevre Mühendisliği Bölümü Öğretim Üyesi Prof. Dr. Beyza Üstün'e verdi. Yapılan HES projelerinin enerjile ilgili olmadığını vurgulayan

Prof. Dr. Beyza Üstün, "Bunların hepsi su havzalarının ticarileştirilmesidir" dedi. Etraflarında geçmişten bugüne kadar pek çok olay olduğunu ve bu olayların eşzamanlı olarak gerçekleştiğini dile getiren Prof. Dr. Üstün, konuşmasını şöyle sürdürdü:

"Tüm doğal varlıklar ticarileştiriliyor. Bu sırada karışlarında halkı buluyorlar. Yapmak isteyenler yapmak istediklerini göstere göstere yapıyor, korumak isteyenler ise, canları pahasına koruyor. Emek-doğa-ekoloji sistemi-sermaye eşdeğer kılınmıştır. Bu nedenle doğa varlıklar mücadelesine 1-0 yenik başlamıştır. Suyun küresel şirketler tarafından ticari amaçla kullanılmasının önü, 1990'lardan sonra görülmeye başlanan uluslar arası kuruluşların kararlarıyla açıldı. Bugün ülkenin enerji kaynaklarının dışa bağımlı olduğu gerekçesiyle yerli ve yenilenebilir enerji kaynağı olarak HES projelerine ağırlık verilmesi yanlıtıdır. Bu projeler de şirketler tarafından yapıldığı sürece enerji üretiminde dışa bağımlılık sorununun üstesinden gelinemez. Dünyada su politikaları küresel sermaye çevrelerince belirlenmeye çalışılıyor."

Birleşmiş Milletler'e (BM) bağlı ve 1996 yılında kurulan Dünya Su Konseyi'nin 5'nci Forumu'nu 2009 yılının Mart ayında İstanbul'da yaptığına dikkat çeken Prof. Dr. Beyza Üstün, şöyle konuştu:

"Bu konseyin, suyun ticarileştirilmesini kamuoyuna yaymak gibi bir misyonu var. Tüm doğal varlıkların ticarileşmesi yıllar önceden başladı, ama suyun ticarileştirilmesi 2006 yılında başladı ve Türk delegeler de Türkiye'de bu misyona ev sahipliği yaptı. Su Konseyi'nin misyonları arasında şunlar bulunmaktadır: 'Su piyasa üzerinden fiyatlandırılabilirliktir. Havzanın bütünleşik yönetimi olmalıdır. Sulu tarım kısıtlanmalıdır. Suyun ticarileştirildiği ülkelerde yönetim uygun değilse, bu düzenlenmelidir. Bu işler kamu-özel ve STK'lar işbirliğinde yürütülmelidir. En tehlikeli misyon da bu sonuncusudur. Çevre ve Orman Bakanlığı, DSİ ve sivil toplum kuruluşları. Bugün Türkiye'de mücadelenin arasına girip, onları zayıflatarak bugün 2 bin adet kaynağından (gözesinden) denize döktüğü yere kadar 2 bin şirket demektir bunun anlamı. Çevre ve Orman Bakanlığı ve DSİ, şirketlere lisanslar dağıtıyor. ÇED verilmeden lisanslar veriliyor. Bu duruma kim uyanırsa, usulüne uygun hale getiriyorlar. Küresel sermaye kuruluşlarının ülkelerdeki su havzalarının özelleştirilmesinde kamunun engel olması durumunda gerekli yasal düzenlemelerin yapılmasına ilişkin kararlar aldırılmaktadır. 2000 yılında Lahey kararları bunlardandır. HES kurmak amacıyla akarsuların borular, tüneller ve kanallar içine alınması, suyun kimliğini değiştirmektir. Hava ve toprakla teması kesilen suyun, içindeki oksijen ve mineraller yok olmakta, canlıları besleyememekte ve hastalık saçarak hale gelmektedir."

HES'ler Konusunda Ortak Akıl'a Ulaşılmalı

"HES gerçeği ve çevresel etkileri" üzerine konuşmasını yapan Pamukkale Üniversitesi'nden Doç. Dr. Harun Kemal Öztürk ise HES'lerle ilgili sorunlar konusunda plansızlığa vurgu yaptı. Doç. Dr. Öztürk enerjinin reddedilemeyeceğini, enerji olmasaydı şu anki toplantının bile düzenlenemeyeceğini, ilkel topluma döneceğimizi belirtti. Doğaya her müdahalenin sorunlar yarattığını anlatan Öztürk, HES'lerin diğer enerji üretim yöntemlerine göre en az zararlı projeler olduğunu, başlangıçtaki yatırım tutarları büyükse de işletme masraflarının çok düşük olduğunu kaydetti. Öztürk, toplumda önemli bir HES karşıtlığı bulunsa da ortak yol aranabileceğini ve bir ortak akla ulaşılabilirliğini savundu.

Toplum Piyasasının Vicdanına Terk Edildi

EMO adına söz alan Kemal Bekir Ulusaler ise konuşmasında enerji politikaları üzerinde durdu. Ulusaler, bu projelerin kapitalizmin krizini hafifletmek için gerçekleştirilmek istendiğini vurgulayarak, HES'ler çerçevesinde yaşanan çelişkilerin piyasayla halk arasındaki kavgadan kaynaklandığını belirtti. Dünyada kapitalist ülkelerin enerji sorunlarına kendine göre çözüm geliştirdiğini, Türkiye'de de egemen sınıfların eldeki olanaklara göre çözüm peşinde olduğunu ve bu çerçevede

toplumun piyasa ekonomisinin vicdanına terk edildiğini söyledi. Ulusaler, şu an HES piyasasındaki çok sayıda şirketin piyasa ekonomisinin olumlu yanı gibi sunulmasının yanıltıcı olduğuna dikkat çekerek, kısa süre sonra bu alanda hızlı bir tekelleşme yaşanacağını söyledi.

Enerji Savurganınız

Son konuşmacı olarak söz alan Jeoloji Yüksek Mühendisi Tahir Öngür ise elektrik gereksinimi ve su gücü üzerinde durdu. HES çerçevesinde yaratılan yanlış düşüncelerin toplumu kandırmak için yaygınlaştırıldığını, Türkiye'nin sanıldığı gibi çok büyük bir enerji gereksinimi bulunmadığını söyledi. Buna göre ülkenin enerji gereksiniminin Avrupa Birliği'nin Türkiye ile ilgili projeksiyonlarından birkaç kat fazla gösterildiğini belirten Öngür, benzer biçimde enerji tasarrufuna yönelik önlemler alınmadığını, elektriği verimli biçimde kullanma konusunda enerji zengini olan ABD'den bile daha savurgan olduğumuzu anlattı. Öngür, HES'lerin söylenildiği gibi temiz enerji kaynağı olmadığını, ortalama büyüklükteki bir barajda çürüyen organik maddelerin bir kömür santralinden daha çok metan gazı çıkarttığını söyledi. Öngür, HES kurulan derelerin denizle birleştiği noktalardaki su dengesinin bozulması sonucu ovaların tuzlanmasına yol açtığına da dikkat çekti. Bu nedenle son 30 yılda Çukurova'nın denize yakın olan 1500 metrelik şeridinin kullanılamaz hale geldiğini belirtti. ◀

